

зміни. Тому на сьогодні здійснюється свідоме управління змінами в стані, діяльності, результативності дошкільного навчального закладу.

Таким чином, управління розвитком дошкільного навчального закладу розглядається як цілеспрямований вплив керуючої системи (суб'єкта управління) на всі підсистеми навчального закладу з метою забезпечити його функціонування та розвиток, який характеризується якісними і кількісними змінами у змісті, структурі, технології реалізації навчально-виховного процесу та в залежності від характеру заданих параметрів і критеріїв результату.

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс].
2. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / [под. ред. Н.Ю. Шведовой] / С.И.Ожегов. – М.: «Русский язык», 1989. – 924 с.
3. Анохин П.К. Принципы системной организации функций / П.К. Анохин. – М.: Наука, 1973. – 316 с.
4. Белая К. Ю. Материалы курса «Дошкольное образовательное учреждение – управление по результатам»: лекции 1-4. / К. Ю. Белая. – М.: Педагогический университет «Первое сентября», 2006. – 64 с.
5. Глосарій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RRu.ogr;t!lxoyls:
6. Кузьмина Н.В. Понятие «педагогическая система» и критерии ее оценки // Методы системного педагогического исследования: учебное пособие / [под. ред. Н.В. Кузьминой.] / Н.В. Кузьмина – Л.: Изд. Ленинградский университет, 1980. – 172 с.
7. Литвин Н.В. Управління дошкільним закладом освіти на основі людиноцентричного підходу [Електронний ресурс] / Н. В. Литвин. – Режим доступу: http://tme.uomo.edu.ua/docs/Dod/2_2010/litvin.pdf
8. Мескон М. Основы менеджмента / Мескон Майкл, Альберт Майкл, Хедоури Франклин. – М.: Издательство «Дело», 1997. – 704 с.
9. Поздняк Л. В. Управление дошкольным образованием / Л.В.Поздняк, Н.Н.Лященко. – М.: Академия, 2000. – 432 с.
10. Рябова З.В. Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів 6-7-річного віку (управлінський аспект): дис... кандидата пед. наук: 13.00.01 / Рябова Зоя Вікторівна. – К., 2004. – 162 с.
11. Теория управления социалистическим производством / [под ред. О.В.Козловой]. – М.: Экономика, 1983. – 432 с.
12. Третьяков П.И. Дошкольное образовательное учреждение: управление по результатам / П. И.Третьяков, К.Ю. Белая. – 2-е издание, переработанное и дополненное. – М.: ТЦ Сфера, 2007. – 240 с.
13. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: учебное пособие для ВУЗов/ Т. И.Шамова, П.И.Третьяков, Н.П. Капустин. – М.:Владос, 2002. – 320 с.

Большукина А.В. Теоретичний аналіз управління розвитком дошкільного навчального закладу

Анотація. У статті висвітлено поняття «управління» та його особливості в соціальних системах і розкрито теоретичні аспекти управління дошкільним навчальним закладом. **Ключові слова:** управління, соціальні системи, соціальне управління, педагогічна система, процес управління соціальними системами, рівні управління дошкільним навчальним закладом, керуюча система.

Большукина А. В. Теоретический анализ управления развитием дошкольного учебного заведения.

Аннотация. В статье раскрывается понятие «управление» и его особенности в социальных системах, освещены теоретические аспекты управления именно дошкольным учебным заведением. **Ключевые слова:** управление, социальные системы, педагогическая система, процесс управления социальными системами, уровни управления дошкольным учебным заведением, управляющая система.

Bol'shukina Alina Vyacheslavovna. Theoretical analysis of management development of preschool educational establishment.

Annotation. In the article a concept «management» and his features is reflected in the frames of society and theoretical aspects are exposed management preschool educational establishment.

БОНДАРЧУК Р.О.,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
м.Київ

УДК 378Ю124:32

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ III – IV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку української державності пріоритетним є формування правового суспільства і виховання свідомих громадян. Глибокі соціально-політичні, духовні й економічні зрушення, що відбуваються в суверенній демократичній Україні, спонукають до реформування системи освіти, яка має забезпечити умови розвитку і самореалізації кожної особистості, пріоритетність загальнолюдських цінностей, формування покоління, здатних навчатися протягом життя, розвиток цінностей демократичного суспільства.

Політична культура є надзвичайно вагомим чинником у житті суспільства, який безпосередньо впливає на різні сфери його існування. Так, рівень політичної культури населення вагомо впливає на розвиток всієї політичної системи в країні, на партійну структуру та зрілість політичних сил, їх спроможність реально впливати на суспільні процеси та визначати вектор їх розвитку. Висока політична культура є необхідною передумовою справжньої демократизації держави, реальної широкої участі населення в процесах організації суспільства і системи влади в ньому, побудови громадянського суспільства, формування політичної нації.

Перед сучасним учителем, викладачем вищої школи постає важливе завдання – сформувати в молодого покоління комплекс особистих якостей характеру, найважливіших людських почуттів, які б спонукали особистість до позитивних дій і вчинків громадянина, допомагали б формувати відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій, звичаїв, відповідальності за їх збереження і примноження.

Вирішити ці завдання в змозі тільки соціально зрілий педагог з яскраво вираженою громадянською, суспільно-політичною спрямованістю, здатний ефективно вирішувати питання морального, громадянського, політичного виховання підрастаючих поколінь. Закономірно постає питання про формування в майбутнього викладача політичної культури як важливої складової його професійної підготовки.

Разом з тим, як свідчить вивчення масової практики, існують суперечності між необхідністю виховання політично зрілої молоді і недостатньою підготовленістю педагогічних кадрів до його здійснення та політичною незрілістю самих учителів; між необхідністю формування політичної культури майбутнього викладача і нерозробленістю методологічних і теоретико-методичних засад забезпечення цього складника професійно-педагогічної готовності майбутнього педагога.

Відправною точкою нашого дослідження є розуміння політичної культури викладача як компонента інтегрованого цілого – професійної культури педагога. Тому для визначення сутності політичної культури викладача вважаємо необхідним проаналізувати родові по відношенню до досліджуваної дефініції поняття «культура», «професійна культура викладача», «політична культура».

Культура (від лат. *cultura* – вирощування, виховання, розвиток, шанування) – складне міждисциплінарне загальнометодологічне поняття. Це поняття розглядається в різних аспектах, а саме як:

- сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством;
- результат виховної та освітньої діяльності;
- рівень, ступінь досконалості якої-небудь господарської чи розумової діяльності;
- біологічний феномен [2, 596].

Французький соціолог А.Моль [9] нарахував близько 250 визначень поняття «культура» у світовій культурології.

У педагогічних енциклопедіях і словниках [3, 295] культура визначається як історично визначений рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, який втілюється в типах і формах організації життя і діяльності людей, у їхніх взаємостосунках, а також у сукупності матеріальних і духовних надбань суспільства, його цінностях.

Як свідчить аналіз наукової літератури (Ю.Жданов, Л.Коган, Л.Лифинцева, Н.Мазур, Е.Маркарян та інші), більшість досліджень професійної культури ґрунтуються на уявленні про культуру як про соціальний феномен, що має діяльну природу. Культура в межах цього підходу розглядається як універсальна характеристика людської діяльності, що проявляється як спосіб і форма людського буття, як міра і спосіб реалізації сутнісних сил людини в її соціальній діяльності. Ю. Давидов розглядає культуру як основу, що гармонізує відносини двох взаємопов'язаних сторін: природи і соціуму. На його думку, соціум (“природно-історичне” буття людини), намагаючись зберегти себе, несе загрозу «природно-космічному» початку в людині. Природа ж, зі свого боку, намагається «поглинути» соціум, розчинити його у своїх першородних стихіях [4].

Визначимо сутність поняття «професійна культура».

Професійна культура являє собою певну сукупність особистих професійних установок, принципів, прийомів, вироблених на основі життєвого і професійного досвіду. Це дає підстави розглядати професійну культуру викладача як системотвірний фактор професійного становлення його особистості.

До основних функцій професійної культури педагога відносимо: пізнавально-гносеологічну, ціннісно-мотиваційну, дидактичну, виховну, регулятивну, конструктивну.

У наш час спостерігається посилений інтерес до дослідження професійної культури викладача як його інтегральної характеристики. У контексті гуманістичного підходу до проблеми професійної культури викладача слід звернути увагу на позицію вчених [13], які визначають таку культуру як універсальну характеристику педагогічної дійсності, що виявляється в різних формах існування: системна освіта, яка складається з цілої низки структурно-функціональних компонентів; як систему, що виконує функцію спеціального проектування загальної культури в галузь педагогічної діяльності. Розглядаючи професійну культуру викладача через призму названих методологічних підстав, у її структурі можна виділити три найбільш важливих аспекти: аксіологічний (ціннісний), особистісно творчий та діяльнісний.

Нам імпонує визначення професійної культури педагога, зроблене Н.Мазур [6]. Враховуючи позицію Н. Крилової, яка під професійною культурою фахівця розуміє “єдність переконаності в соціальній значущості своєї професії, розвинене почуття професійної гордості, працелюбства і працездатності, підприємливості, енергійності та ініціативності, здатності ефективно, швидко та якісно вирішувати оперативні завдання; знань теорії управління соціальною психологією, організаторських здібностей, готовності до розширення професійного досвіду” [5, 40], та наведені вище вимоги до професійної діяльності і розвитку сучасного педагога, дослідниця визначає, що “професійна культура – це більш високий рівень професіоналізму, досягнутий через філософське осмислення і саморефлексію професії, це міра і спосіб творчої самореалізації фахівця в різних

видах професійної діяльності і спілкуванні, спрямованих на засвоєння, передачу і створення професійних цінностей і нових технологій" [6, 13].

У багатьох дослідженнях (Ф.Ісаєв, Н.Лифінцева, Н.Мазур, В.Сластьонін та інші) виокремлюються такі змістові компоненти професійно-педагогічної діяльності, як: методологічно-рефлексивна культура; ціннісно-мотиваційний компонент; професійна компетентність; комунікативна культура; інформаційна культура; прояв індивідуальності (професійно-важливі якості і характеристики); професійна активність. При цьому поза увагою науковців залишаються такі важливі субкультури, як громадянська, педагогічна (які взагалі, на нашу думку, є визначальними складовими професійної культури викладача), загальнолюдська, політична, правова, управлінська, без яких не можна уявити сучасного педагога-професіонала.

Аналіз наукових праць, присвячених проблемі професійної культури викладача, дає підстави констатувати, що дослідники часто ототожнюють поняття «професійна культура», «професійно-педагогічна культура», «педагогічна культура». За нашим переконанням, поняття «професійна культура викладача», «професійно-педагогічна культура» (взагалі ці поняття ми вважаємо тотожними) більш широкі, ніж поняття «педагогічна культура», оскільки професійна культура складається із загальної (базової) культури особистості, різних видів професійної культури (управлінської, правової, політичної тощо) й суто педагогічної культури, яка виступає динамічною системою педагогічних знань, цінностей, діяльності та професійної поведінки викладача.

Компонентний аналіз професійної культури викладача дозволяє виділити в її структурі три основних елементи: професійно-педагогічний, суспільно-політичний та духовно-моральний [7]. Кожний з них, на думку вчених, містить низку структур-складників. Наприклад, професійно-педагогічний елемент зведений до оволодіння вчителем предметом і методикою його викладання, уміннями й навичками здійснювати навчально-виховний процес та обмежується цим. Суспільно-політичний передбачає політичну грамотність і світогляд. Духовно-моральний розглядається як культурний потенціал викладача, що сприяє виконанню ним функції відображення культури для реалізації загальнолюдської культури в педагогічній діяльності. Основу культурного потенціалу утворюють знання, інформація, ерудиція викладача в галузі літератури й мистецтва; здатність до передачі культурних надбань, сукупність духовно-моральних якостей викладача. Відокремлюючи педагогічну й духовно-моральну культури, більшість науковців віддає перевагу останній. Таке прагнення вчених можна пояснити тим, що суспільство та освіта вже протягом тривалого часу перебувають в умовах духовно-моральної деградації, коли функція педагога як носія й провідника культури значною мірою припинена.

Отже, професійну культуру викладача визначаємо як інтегративну якість особистості педагога-професіонала, як складне особистісне утворення, як систему професійних знань і вмінь, особистісних якостей, мотивів та цінностей, що реалізуються в різноманітних видах професійної діяльності та спілкуванні педагога. Зміст професійної культури викладача розглядаємо як єдність загальнолюдської, громадянської, педагогічної, політичної, правової, управлінської субкультур.

Звернемося тепер до визначення сутності поняття «політична культура». Для цього передусім з'ясуємо діалектичний зв'язок культури і політики.

У найбільш загальному й універсальному вигляді політика – це особливий вид людської діяльності, яка служить практичній організації суспільства. Політика дає суспільству його структури, форми, створює конвенції, інститути, закони та правила, змінює ситуацію і дає змогу людям адаптуватися в умовах, що змінюються в часі й просторі. Іншими словами, політика – це особливий вид діяльності, пов'язаний із владою, насамперед з державою. Політика – це й певний тип відносин між державою і суспільством, соціальною групою, особою; між державою і різними соціально-політичними силами, організаціями, інститутами; політика також найбільш виразно виявляє інтереси класів, соціальних груп та індивідів [12, 37].

Політика не відокремлена від культури, а виступає її структурною частиною, органічно зв'язаною з іншими частинами цілого. Впливаючи на них, вона й сама зазнає зворотного впливу. Культура як ціле являє собою єдність частин, котра існує завдяки їх діалектичній взаємодії й взаємопереходам у межах конкретної структури вищого порядку – суспільства. Перебуваючи в єдності, ціле (культура) і частина (політика) переходять одна в одну таким чином, що створюють складне співвідношення загального і особливого, сутності й явища, змісту і форми. Діалектична єдність цілого і частини означає, що вони обопільно утримуються один в одному, утворюючи тотожність, і разом з тим розрізняються, коли породжують певні змістовно-функціональні дії своїх носіїв. Єдність культури і політики як цілого і частини виступає як методологічний засіб для пізнання політичної культури, визначення її змісту, структури та функцій. Політична культура віддзеркалює досягнутий рівень включеності культури в політичну діяльність і політичної свідомості в реальну культуру суспільства, групи, особи [12, 37-38].

Отже, культура і політика втілюються в життя тільки в індивідуальних формах. Вони пов'язані з людиною і без неї не існують, хоча мають відносну самостійність, незалежність від волі окремих людей у межах законів свого розвитку.

Політична культура охоплює не всі вияви політичної свідомості і поведінки, а лише те в них, що є найбільш поширеним, типовим для суспільства, соціальної спільноти чи індивіда. Ми погоджуємося з російським політологом М.Фарукшиним, який визначає політичну культуру як «сукупність стереотипів політичної свідомості й поведінки, властивих даній соціальній спільноті» [1, 106].

Отже, політичну культуру можна розглядати в широкому і вузькому сенсі.

Політична культура в широкому розумінні – це сукупність стійких форм політичної свідомості й поведінки, а також характеру і способів функціонування політичних інститутів у межах певної політичної системи.

Для нашого дослідження має інтерес політична культура у вузькому сенсі, що передбачає її визначення на суб'єктному рівні як інтегративну цілісність знань, якостей і поведінки особистості в суспільно-політичній сфері.

Ми виходимо з того, що **політична культура** – це особливий різновид культури, спосіб духовно-практичної діяльності і відносин, які відображають, закріплюють та реалізують головні національні цінності та інтереси, формують політичні погляди та цінності, знання та навички участі громадян у суспільно-політичному житті держави. Особа в процесі свідомої діяльності отримує політичні знання та досвід, формує свою політичну свідомість та відповідні політичні відносини.

Політична культура характеризується власним способом реалізації соціально-політичної діяльності людей, у процесі якої змінюються взаємовідносини між ними і створюються певні цінності [12, 12]. Звернемось до питань типології та функцій політичної культури.

Кожен історичний тип політичної культури характеризується певним редуccionізмом і має доповнюватися національним, соціально-класовим і регіональним підходами до аналізу.

У незалежній Україні розв'язання завдань державотворення, як уже зазначалось, значною мірою залежить від рівня політичної культури різних верств населення, суспільства в цілому. За цих умов першорядного значення набуває формування політичної свідомості найширших мас, набуття ними досвіду й навичок політичної поведінки, політична соціалізація (насамперед молоді), поступове подолання існуючої фрагментарної політичної культури, елементів патріархальної та підданської політичної культури і становлення на цій основі громадянської, демократичної культури.

Слід підкреслити, що в сучасних умовах суспільного розвитку, коли відбулося відмовлення від ідеологічних догм, поняття політичної культури отримало нову інтерпретацію, засновану на прийнятті загальнолюдських цінностей. Українські дослідники, розглядаючи політичну культуру молоді в нових історичних умовах, указують на те, що політична культура сучасної України є культурою відроджуваного суспільства, яке прагне звільнитися від наслідків тоталітаризму і побудувати правову демократичну державу [14].

Роль політичної культури в житті суспільства більш конкретно проявляється через виконувани нею функції. Основними функціями політичної культури вважаються: вираження і реалізація соціальних інтересів, нормативно-регулювальна, захисна, прогностична, виховна, комунікативна [10, 272].

Визначальна функція політичної культури – вираження й реалізація соціальних інтересів. У політичній свідомості, передусім у її найважливішій складовій – політичній ідеології, відтворюються корінні інтереси соціальних спільностей, які стосуються влади в суспільстві. Усвідомлення цих інтересів зумовлює відповідну політичну поведінку соціальних спільностей та окремих їх представників. Для завоювання й використання державної влади, здійснення впливу на неї вони створюють політичні партії, об'єднуються в громадські організації, тим чи іншим чином ведуть себе у виборчих кампаніях, інших політичних процесах.

Нормативно-регулювальна функція покликана забезпечувати вплив громадян на політичний процес, узгоджувати багатоманітні соціальні інтереси, забезпечувати стійке, злагоджене і динамічне функціонування політичної системи. Реалізується вона за допомогою формування і закріплення в суспільстві усвідомлення необхідних політичних цінностей, установок, цілей, мотивів і норм поведінки. Як правило, вони втілюються в нормативних політичних рішеннях держави.

Захисна функція полягає в охороні політичних цінностей, що відповідають вимогам соціального прогресу, демократії, гуманізму (захист прав, свобод людини тощо).

Прогностична функція політичної культури полягає в тому, що на основі знання особливостей і стану політичної культури різних соціальних спільностей, притаманних їм ціннісних орієнтацій та оцінок політичних явищ і процесів можна передбачити можливі варіанти їхньої поведінки в тих чи інших конкретних соціально-політичних ситуаціях. Реалізація цієї функції потребує постійного вивчення і врахування в діяльності всіх владних структур стану політичної свідомості різних соціальних спільностей, притаманних їм інтересів і прагнень.

Виховна функція політичної культури спрямована на формування й розвиток індивіда як суб'єкта політичних відносин. Відбувається це на основі тих політичних цінностей і норм поведінки, які переважають у суспільстві в цілому або відповідають інтересам і цілям тих чи інших соціальних спільностей. Засвоюючи політичну культуру, індивід набуває знань про політичну систему, свої права та обов'язки як громадянина, стає активним учасником суспільно-політичного процесу. Виховна функція політичної культури, отже, спрямована на розвиток соціально-політичної активності громадян.

Комунікативна функція забезпечує ідейно-політичний і правовий зв'язок громадян з політичними інститутами та між собою. Це відбувається на базі використання загальноприйнятих термінів, символів, стереотипів мислення й поведінки. Вона дає змогу встановити зв'язки між учасниками політичного процесу як у просторі, тобто в межах існуючої політичної системи, так і в часі – транслюючи надбання політичної культури від покоління до покоління і тим самим забезпечуючи спадковість політичного досвіду різних поколінь.

Проведений аналіз дефініції «професійна культура викладача», «політична культура» дозволяє визначити сутність політичної культури викладача.

Політична культура викладача – складова професійно-педагогічної культури педагога, що характеризує його досягнення в засвоєнні політичних знань, умінь, норм і традицій суспільно-політичної діяльності, які дозволяють викладачеві регулювати свої політичні дії, поведінку і виступають основою його готовності здійснювати громадянське виховання підростаючого покоління.

Політична культура викладача покликана виконувати низку специфічних функцій, провідними з яких вважаємо такі: виховну, освітньо-комунікативну і розвивально-нормативну.

Виховна функція спрямована на засвоєння цінностей та включення в суспільно-громадську діяльність. Саме в ній проходить формування таких почуттів високого ґатунку, як патріотизм, інтернаціоналізм, а також високих моральних громадянсько-політичних якостей: чесності, порядності, відповідальності, свідомої дисциплінованості, критичності, об'єктивності, толерантності, ставлення до людини як найвищої цінності тощо.

Освітньо-комунікативна функція полягає в розкритті значущості загальнолюдських політичних ціннісних орієнтацій, забезпечує установлення контактів між людьми, обмін інформацією, культурою, традиціями. Ця функція сприяє розвитку здібності емоційного, переконливого, аргументованого монологу, формує стійку систему відповідальної громадянсько-політичної свідомості, вміння відстоювати свої переконання, вчити жити в умовах демократії.

Розвивально-нормативна функція забезпечує діяльність та спілкування викладача з різними верствами населення, оскільки будь-яке їхнє регулювання групується на певних нормах та правилах, що спрямовані на зняття конфліктів і протиріч, пошук необхідних рішень, надають певності у правильності дій та вчинків. Викладач вчиться самостійно розбиратися в потоці політичної інформації надавати їй об'єктивну оцінку, протистояти маніпулюванню свідомості.

Отже, політична культура викладача є родовим поняттям по відношенню до професійно-педагогічної культури і характеризується системою політичних знань та вмінь, професійних і особистісних якостей, специфічною мотиваційно-ціннісною сферою. [11, 165].

Завданнями формування політичної культури вважаємо:

- виховання національної свідомості, вироблення активної життєвої позиції;
- виховання потреби в самоосвіті (оволодівати громадянсько-політичними знаннями, вміннями, розширювати політичний кругозір);
- формування вмінь аналізувати і оцінювати суспільно-політичні події, які відбуваються в країні, світі;
- сприяння засвоєнню політичних норм, цінностей, традицій своєї країни;
- виховання потреби брати участь у суспільно-політичній діяльності на засадах демократизму, зваженості, терпимості до інакомислення, поваги до законно створених державних інститутів.

Висновки. Доведено, що в сучасних умовах переходу до дійсної демократії, реальної участі народу у прийнятті політичних рішень, багатопартійності і плюралізму думок зростає потреба формування в молодого покоління всебічної політичної освіченості, гнучкого політичного мислення, навичок суспільно-політичної діяльності, іншими словами, формування в молоді політичної культури. Вирішити ці завдання в змозі тільки соціально зрілий учитель із сформованою власною політичною культурою.

Політичну культуру викладача визначено як складову його професійної культури, що характеризує досягнення викладача в засвоєнні політичних знань, умінь, норм і традиції суспільно-політичної діяльності, які дозволяють вчителю регулювати свої політичні дії, поведінку і виступають основою його готовності здійснювати громадянське виховання підростаючого покоління.

Політична культура викладача покликана виконувати низку специфічних функцій, провідними з яких визначено: виховну, освітньо-комунікативну і розвивально-нормативну.

Література

1. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / В. М. Бебик, М. Ф. Головатий, В. А. Ребкало. — К. : А.Л.Д., 1996. — 112 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голов.ред. В. Т. Бусел]. — К.; Ірпінь : ВТФ „Перун”, 2004. — 1440 с.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. — К. : Либідь, 1997. — 376 с.
4. Давыдов Ю.Н. Культура – природа – традиция / Ю. Н. Давыдов. — М. : Наука, 1978. — 123 с.
5. Крылова Н. Б. Культурные модели образования с позиции постмодернистской педагогики / Н. Б. Крылова // Новые ценности образования : Культурные модели школ. Вып. 7. — М. : Инноватор – Bennet College, 1997. — С. 185. – 203.
6. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Неля Мазур // Рідна школа. — 2007. — № 4. — С. 12 – 14.
7. Мазур Н. Зміст професійної культури викладача вищої школи / Неля Мазур // Рідна школа. — 2007. — № 4. — С. 12 – 14.
8. Молодь в посттоталітарному суспільстві: український варіант / Тези доповідей науково-практичної конференції 27-28 квітня. — Х.: Педінститут, 1993. — 197 с.
9. Моль А. Социодинамика культуры / Моль А. [пер. с франц.]. — М. : «Прогресс», 1973. — 406 с.
10. Політологічний енциклопедичний словник / [За ред. Ю. С. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенко]. — К.: Генеза, 2004. — 736 с.
11. Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / [За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка.] — К.: Видавничий центр “Академія”, 2003. — 528 с.
12. Реформы образования в современном мире: глобальные и региональные тенденции. — М., 1995. — 272 с.
13. Теория и технология формирования профессионально-педагогической культуры. Мат-лы Всеросс. науч.-практ. конф. / [Под ред. Исаева И. О.]. — Белгород: Изд-во БГУ, 1999. — 222 с.
14. Фарукшин М. Х. Политическая культура общества / М. Х. Фарукшин // Социально-политические науки. — 1991. — № 4. — С.106 – 109.

Бондарчук Р.О. Формування політичної культури майбутнього викладача вищих навчальних закладів III – IV рівнів акредитації

Анотація. У статті визначається сутність поняття політичної культури викладача як складової його професійної культури. Аналізується родові по відношенню до досліджуваної дефініції поняття «культура», «професійна культура викладача», «політична культура». Основі функції політичної культури. Зазначається роль політичної культури яка проявляється через виконувани нею функції. **Ключові слова:** культура, політична культура, функції політичної культури

Бондарчук Р.О. Формирование политической культуры будущего преподавателя высших учебных заведений III - IV уровней аккредитации

Аннотация. В статье определяется сущность понятия политической культуры преподавателя как составляющей его профессиональной культуры. Анализируется родовые по отношению к исследуемой дефиниции понятия "культура", "профессиональная культура преподавателя", "политическая культура". Основные функции политической культуры. Отмечается роль политической культуры, которая проявляется через выполняемые ею функции. **Ключевые слова:** культура, политическая культура, функции политической культуры

Bondarchuk R. Formation of the political culture of the future of higher education institutions of III - IV accreditation

Annotation. This article defines the essence of the concept of political culture of the teacher as part of their professional culture. Analyzed with respect to generic definitions explored the concept of "culture", "professional culture of teachers", "political culture". Main function of political culture. Reported the role of political culture which is manifested through its executable function. **Key words:** culture, political culture, political culture functions.

БОРИСЕНКО Л. Л.,

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана

УДК 378.371

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬО-РЕФЛЕКСИВНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВИ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ

Постановка проблеми. Нова парадигма освіти, якою є компетентнісний підхід, надає сьогодні широкі можливості для формування та розвитку професійної компетентності студентів економічних спеціальностей під час їхнього навчання у вищому навчальному закладі. Водночас, система вищої професійної освіти має забезпечити майбутніх економістів ефективним інструментарієм для професійного зростання та адаптації в мінливих соціально-економічних умовах, а саме, формування науково-дослідницької компетентності студентів. Адже майбутні економісти повинні швидко реагувати на зміни економічної ситуації, приймати науково обгрунтовані, оптимальні рішення, віднаходити потрібну інформацію, постійно вдосконалювати свій професійний рівень шляхом самоосвіти, аналізувати і розуміти внутрішню сутність власних інтелектуальних і дослідницьких дій, виявляти здатність до рефлексії та самоконтролю власного рівня досягнень в оволодінні знаннями. Це зумовлює необхідність організації освітньо-рефлексивного середовища під час виконання творчих проектів, дослідницьких завдань студентами-економістами; розробки моделі рефлексивної діяльності студентів, побудовану на системності і цілісності, яка включає взаємопов'язані блоки, етапи формування науково-дослідницької компетентності майбутніх економістів.

Аналіз останніх досліджень. Проблема організації освітньо-рефлексивного середовища у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі є однією із ключових проблем теорії і методики професійної освіти. Вона широко обговорюється у межах вітчизняних і зарубіжних досліджень (Н.Алексєєв, О.Анісімов, М.Боцманова, Н.Гуткіна, В.Давидов, Г.Дехтяр, Л.Петровська, С.Степанов та ін.). Велике значення для розробки теоретичних засад формування дослідницьких умінь студентів мають праці учених О.Коберник, М.Князян, С.Яшук, О.Пехота. Однак, слід зазначити, що умови організації рефлексивної діяльності під час виконання творчих та дослідницьких завдань майбутніми економістами недостатньо розроблені. Це вимагає розробки педагогічних умов організації рефлексивного середовища у процесі формування науково-пізнавальної компетентності студентів економічних спеціальностей.

Мета статті – проаналізувати та визначити форми, методи організації освітньо-рефлексивного середовища у навчальному процесі ВНЗ, що сприяють формуванню науково-дослідницької компетентності майбутніх економістів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «рефлексія» походить від латинського «reflexio», що означає «звернення до пройденого» [9]. У великому психологічному словнику рефлексія визначається як мисленнєвий (раціональний) процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе, власних дій, поведінки, мовлення, досвіду, почуттів, станів, здібностей, характеру, ставлень до інших, своїх задач, призначення тощо [2, с. 469]. Поняття рефлексії в психології ґрунтується на філософському його визначенні. Дослідження рефлексії психологією багатогранне. Відповідно до завдань нашого дослідження, важливим є розуміння рефлексії як такої синтетичної, психічної реальності, яка може виступати (і реально виступає) і як психічний процес, і як психічна властивість, і як психічний стан одночасно, але не зводиться ні до одного з них. Рефлексія – це одночасно і унікальна властивість, притаманна лише людині, і стан усвідомлення чогось, і процес репрезентації психіці свого власного змісту [5, с. 48]. Водночас слід звернути увагу на те, що в процесі теоретичного мислення проявляються два умовно виділені типи рефлексії: інтелектуальна, тобто